

ARHITEKTURA VOJTJEHA DELFINA: MODERNOST, EKSPERIMENTALNOST I EFEMERNOST

Karla Čudina

Sažetak

Ovim radom predstavljeno je dosad neistraženo stvaralaštvo hrvatskog arhitekta Vojtjeha Delfina (1921. – 1981.). Kvalitativnim metodama obrađeni su izvori iz arhivskih zbirki Atelijera Meštrović, Hrvatskoga restauratorskog zavoda, Udruženja hrvatskih arhitekata i privatne zbirke umjetnika Marka Tadića, kao i članci objavljeni u časopisima *Čovjek i prostor*, *Arhitektura*, *Šibenski list*, *Život umjetnosti* i dr. Najviše Delfinovih radova nastalo je u razdoblju od 1944. do 1971. godine, ali je većina ostala nerealizirana. Objekti javne namjene poput Muzeja Pojunja u Bihaću (1963.) i Doma Radio-televizije (1962.), uređenje interijera Atelijera Meštrović (1968. – 1969.), urbanistički projekti i planovi poput Idejnog urbanističkog rješenja naselja Trnje (1966.), početna su točka u promatranju Delfinove modernosti, inventivnosti i kreativnosti koja ponajviše dolazi do izražaja u eksperimentalnom projektu Hidromobilnog sistema (1966.).

Ključne riječi: Vojtjeh Delfin, futuristička arhitektura, turistička arhitektura, Hidromobilni sistem

Uvod

Arhitekt Vojtjeh Delfin rođen je 25. svibnja 1921. godine¹ u Splitu gdje je odrastao i završio srednju Tehničku školu. Stekao je diplomu inženjera arhitekta na Tehničkom fakultetu u Zagrebu 1954. godine,² a od 1955. do 1956.³ usavršavao se u majstorskoj radionici Drage Iblera,⁴ gdje je stekao i titulu akademskog arhitekta.⁵

- 1 Putovnica Vojtjeha Delfina, 1965. Privatni arhiv umjetnika Marka Tadića.
- 2 Davor Salopek, *13 arhitektonskih razgovora* (Petrinja: Arhitekti Salopek, 2017.), 164.
- 3 Ibid.
- 4 Radionica je osnovana pri Akademiji likovnih umjetnosti, a pohađali su je, među ostalima, i arhitekti Julije De Luca, Andrija Mutnjaković i Berislava Radimira; Tamara Bjažić Klarin, *Vila Ehrlich – Marić: Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2021), 12.
- 5 Boško Budisavljević, „Ponešto o kontejnerima u *privremenoj* arhitekturi“, *Život umjetnosti*, br. 107 (2020): 145.

Bio je aktivan član nekoliko organizacija – potpredsjednik školske organizacije *Tehničar*, član Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ, od 1938.), član Narodnooslobodilačke borbe (NOB, od 1941.) i sveučilišne organizacije *Svjetlost*.⁶ Za vrijeme Drugoga svjetskog rata odlazi u izbjeglištvo u El Shatt gdje radi na svojim prvim projektima za privremeno naselje (1944. – 1946.).⁷ Po povratku u domovinu, nastavio je živjeti u Zagrebu sa suprugom Carmen Caratan⁸ do svoje smrti 1981. godine.⁹

U prvim poratnim godinama rad arhitekata većinski je nadziralo Ministarstvo građevina¹⁰ i državni projektni zavodi. Raskidanjem političkih odnosa sa Sovjetskim savezom započelo je osnivanje autonomnih arhitektonsko-urbanističkih zavoda, ureda, radionica i zadruga koje su pružale arhitektima slobodnije izvođenje projekata. Delfin je aktivno surađivao s arhitektonskim zadrugama i biroima. Radio je za Projektni biro Servisnih radionica Državnog sekretarijata unutrašnjih poslova Narodne Republike Hrvatske (DSUP NRH)¹¹, djelovao kao član *Graditelja* i *Tehničara*¹² zagrebačke Zdruge *Arhitekt*¹³ osnovane na inicijativu Društva arhitekata Hrvatske 1950. godine (DAH, od 1960. Savez arhitekata Hrvatske /SAH/). Usto, surađivao je s Urbanističkim zavodom grada Zagreba (UZGZ), Konzervatorskim zavodom u Zagrebu (KGZ) i Urbanističkim institutom SR Hrvatske.

Osim radionica i udruženja, izdavačka djelatnost pružala je pogled na arhitektonsku diferencijaciju i pothvate u glavnim državnim centrima.¹⁴

6 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 165–168.

7 Ibid.

8 Putovnica Carmen Caratan, 1964. Privatni arhiv umjetnika Marka Tadića.

9 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 164.

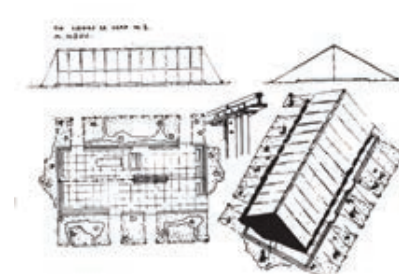
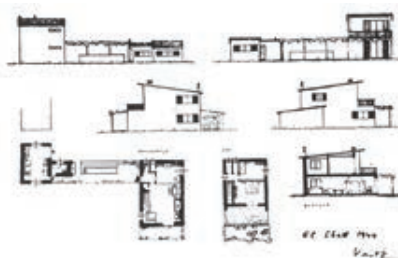
10 Jasenka Kranjčević, „Turističko i prostorno planiranje u Hrvatskoj i Jugoslaviji 1960-ih“, *Časopis za suvremenu povijest* 53, br. 3 (2021): 1188, <https://doi.org/10.22586/csp.v53i3.18737>.

11 Za DSUP NRH projektirao je idejno rješenje Srednje stručne škole 1962.; Uredništvo ČIP, „Projektni biro servisnih radionica DSUP-a NRH“, *Čovjek i prostor*, br. 120 (1963): 6.

12 Melita Čavlović, „Zadruga ‘Arhitekt’ u Zagrebu: pitanje slobode projektantskog djelovanja 1950-ih“, *Prostor* 25, br. 2 (54) (2017): 302.

13 Zadruga je osnovana 16. studenog 1950. s ciljem osamostaljenja arhitekata i afirmacije arhitekture. Prvi predsjednik bio je Slavko Delfin; „O nama: Povijest,“ Udruženje hrvatskih arhitekata, pristupljeno 1. 6. 2023., <http://uha.hr/o-nama/>.

14 U Ljubljani je 1951. izlazio časopis *Arhitekt*, u Beogradu časopis *Pregled arhitekture* 1954. i *Arhitektura i urbanizam* 1960. godine; Danica Milan Stojiljković i Aleksandar Ignjatović, „Towards an authentic path: Structuralism and architecture in socialist Yugoslavia“, *The Journal of Architecture* 24, br. 6 (2019): 857, <https://doi.org/10.1080/13602365.2019.1684973>.

Sl. 1 – 4.
El Shatt:
Dragan Petrik,
mauzolej,
aksonometrija.
Privremeno ša-
torskog naselje.
Ivo Kurtović,
crteži kuća
i tipologija
sjenika, 1944.

Tako je DAH 1947. pokrenuo časopis *Arhitektura*, a 1954. počeo je izlaziti časopis *Čovjek i prostor* (ČIP)¹⁵ među čijim je osnivačima i urednicima bio i Delfin.¹⁶ Časopise je 1962. preuzelo vodstvo SAH-a, a Delfin je imenovan predsjednikom uredničkog odbora do 1963. godine.¹⁷ Dužnost glavnog urednika časopisa *Arhitektura* obnašao je od 1965. do 1969. godine¹⁸ te nakon toga ostaje članom Savjeta izdavačke djelatnosti.¹⁹ Delfinova želja bila je da *Arhitektura* „izraste u teoretsko problematski časopis, sposoban da postane osmišljeni i aktivni faktor progresa arhitektonske misli.“²⁰

Delfinovu arhitekturu odlikuje eksperimentalnost i vizionarstvo, efektivnost i modernost funkcije i oblika, uvijek prožetih mišlju za očuvanjem i stvaranjem skladnog odnosa čovjeka, ambijenta i prostora. Delfin je najviše projekata izradio u razdoblju od 1944. do 1971. godine, a mnogi od njih bili su nagrađivani. Uz arhitekturu, Delfin se bavio i slikarstvom. Njegovi akvareli i crteži izlagani su u Zagrebu 1983. i 1991. godine.²¹

15 Čavlović, „Zadruga“, 297.

16 Uredništvo ČIP-a, Impresum, *Čovjek i prostor*, br. 1 (1954): 8.

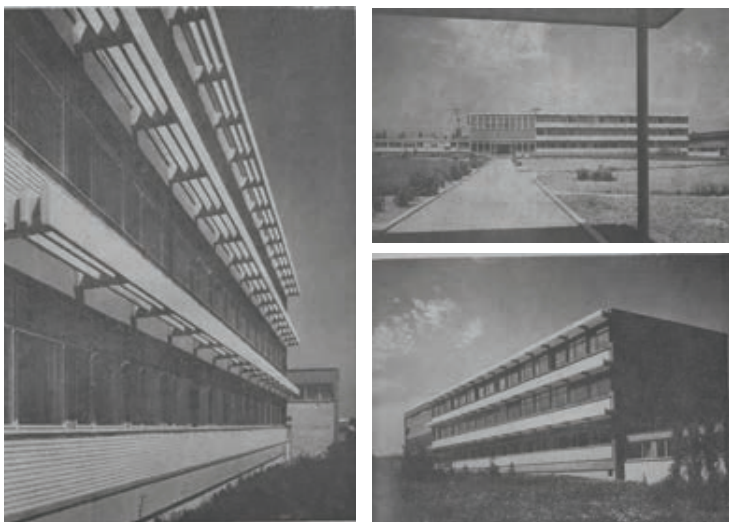
17 Uredništvo ČIP-a, Impresum, *Čovjek i prostor*, br. 121 (1963): 10.

18 Uredništvo *Arhitekture*, Impresum, *Arhitektura*, br. 104 (1969): 1.

19 Uredništvo ČIP-a, Impresum, *Čovjek i prostor*, br. 190 (1969): 28.

20 Vojtjeh Delfin, „Uvodnik“, *Arhitektura*, br. 89 (1965): 8.

21 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 164.

Kohezije modernosti

Škola i internat Narodne milicije u naselju Dubrava u Zagrebu jedini je realizirani Delfinov projekt 1958. godine. Darko Venturini školu karakterizira kao jedan od „najvećih i najinteresantnijih (ne samo školskih) objekata“²² te „jedno od rijetko uspješnih ostvarenja poslijeratne arhitekture.“²³ Sa suradnicima Aleksandrom Bakalom i Julijem Golikom, Delfin je dva dvoetažna kubusa istočno-zapadne i sjeverno-južne orijentacije povezoao manjim objektom u kojemu je bila smještena blagovaonica, dok je sa zapadnom stranom jednog od objekata bila povezana gimnastička dvorana. Pažljivo riješena kompozicija sa svim potrebnim prostorijama uspostavila je kvalitetnu i funkcionalnu vezu prostora koji je ujedno mjesto obrazovanja i stanovanja.²⁴ Ritmičnost volumena i fenestracija naglašena brisolejima te očuvan okoliš pridonose ostvarenju ugodnog ambijenta. Premda, Venturini dodaje kako su odsutnost toplih boja i materijala, poput drva u interijeru, te preinake koje su uslijedile s godinama, izvan Delfinovih zamisli, zasigurno utjecale na konačnu kvalitetu cijele izvedbe.²⁵

Tijekom šezdesetih godina Delfin se, među ostalim, bavio projektiranjem i uređenjem muzejskih objekata. Ivo Maroević progovara o potrebi za sustavnom promjenom u projektiranju muzeja koji nisu samima sebi

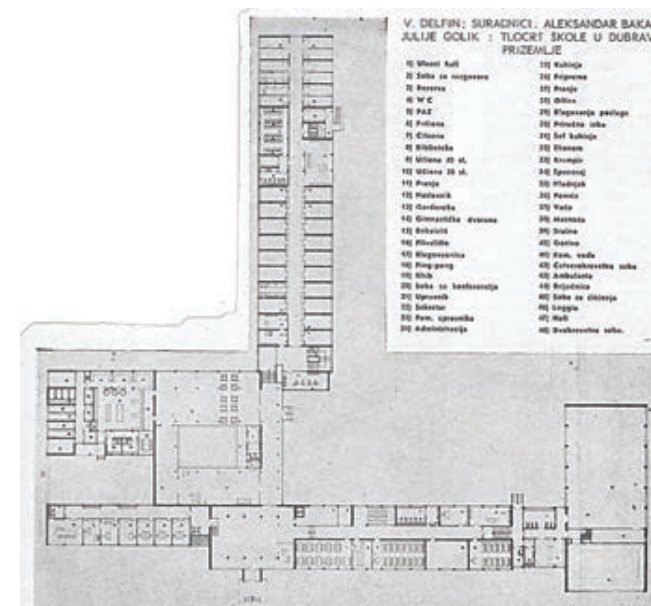
22 Darko Venturini, „Škola sekretarijata za unutrašnje poslove“, *Čovjek i prostor*, br. 118 (1963): 1.

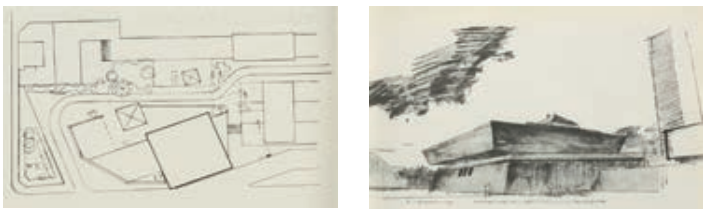
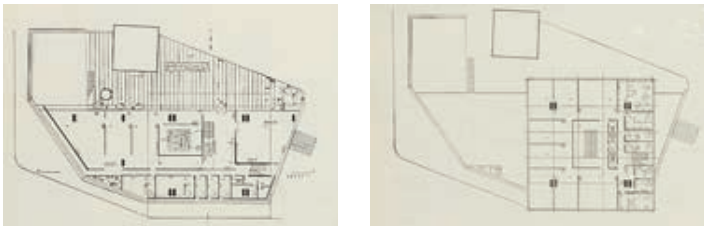
23 Ibid.

24 Ibid, 2.

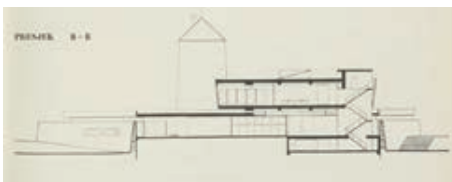
25 Ibid.

Sl. 5 – 9.
Vojtjeh Delfin
sa suradnicima
Aleksandrom Bakalom
i Julijem Golikom,
Škola Narodne milicije
ili Sekretarijata
unutrašnjih poslova
(SUP), 1958. Fotografije
škole s detaljem
brisojeleja iznad prozora,
tlocrt prizemlja i
urbanističko rješenje
– situacija škole u
zagrebačkom naselju
Dubrava

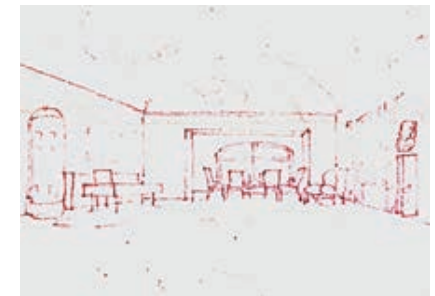
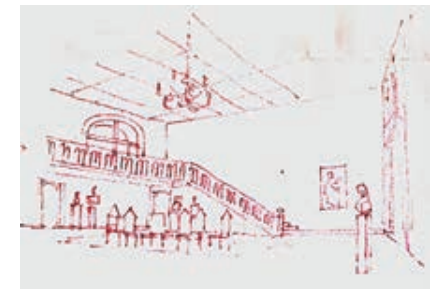

Sl. 10 – 16.
Vojtjeh Delfin, Muzej Pounje, Bihać, 1963.
Fotomontaža i skice Muzeja Pounje: tlocrt prizemlja, tlocrt prvog kata, situacija, poprečni presjek A i B.

POVIJEST UMJETNOSTI
KAO OTVORENI PROJEKT

250

Sl. 17 – 19.
Vojtjeh Delfin,
prvi kat Atelijera Meštrović, skica kancelarije uprave i biblioteke, 1968.

POVIJEST UMJETNOSTI
KAO OTVORENI PROJEKT

251

svrhom i koji ne isključuju najvažniji čimbenik – posjetitelja, promatrača, publiku. Takvi muzeji uobličuju svakodnevnicu, okolinu i umjetničku misao tvoreći kontemplativno dinamično, otvoreno i promjenjivo mjesto.²⁶

Tri Delfinova projekta za muzejske objekte odlikuje konceptualni *de-crescendo* – od monumentalnog Muzeja revolucije naroda Jugoslavije u Novom Beogradu, Muzeja Pounja u Bihaću do sasvim intimnoga uređenog interijera Atelijera Meštrović u Zagrebu.

Projekt za Muzej revolucije Delfin je izradio prema zahtjevima natječaja u suradnji s Grozdanom Kneževićem 1961. godine. Nagrađen je drugim mjestom uz rad Vjenceslava Richtera i Bože Antunovića.²⁷ Delfin i Knežević su djelovanje i važnost radničkog pokreta pretočili u monumentalni kvadratni armiranobetonski objekt. Čista jednostavna forma ovjenčana linearnom kontinuiranom fenestracijom izdizala se na stupovima nad velikim trgom. Arhitektonska misao objedinjena je pažljivim oblikovanjem čelično-kasetiranog krovništva, rasterećenjem komunikacijskih veza u prostoru te postupnim otvaranjem vizura muzeja ovisno o smjeru kretanja.²⁸ Predviđene su bile izložbe na otvorenom, prostori za

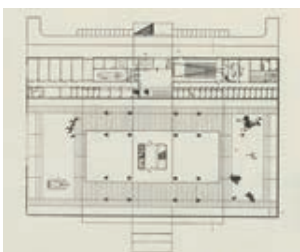
26 Ivo Maroević, „Novija muzejska arhitektura u Hrvatskoj“, *Čovjek i prostor*, br. 396 (1986): 6–9.

27 Uredništvo *Arhitekture*, „Natječaj za idejno rješenje zgrade Muzeja revolucije naroda Jugoslavije“, *Arhitektura*, br. 5–6 (1961): 19.

28 Ibid., 21.

Sl. 20 – 24.
Vojtěch Delfin
i Grozdan
Knežević,
Muzej revolucije naroda Jugoslavije, 1961. Perspektive Muzeja, tlocrt drugog kata namijenjenog za stalni postav, tlocrt niskog prizemlja, pogonskog trakta i otvorene izložbe, situacija.

privremene izložbe, dok bi stalni postav muzeja bio smješten na drugom katu.²⁹ Uređenje postava slijedilo bi otvorenu prostornu formu modularnog tipa gdje su izlošci postavljeni na čeličnim konstrukcijama, tzv. „lebdećim pladnjevima“, koji se mogu prilagođavati i pomicati ovisno o potrebama samog muzeja. Iako projekt nije realiziran, svojevrsni je spomenik oblikovan u duhu vremena.³⁰

Delfinu je dodijeljena druga nagrada i za projekt Muzeja Pounja u Bihaću 1963. godine. Tamo je bilo važno očuvati izvorni izgled okoline u koju će biti interpolirana zgrada samog muzeja. Delfin je u spoju tradicionalnoga i suvremenoga izrazio novo kvalitetno oblikovanje koje se nije isticalo

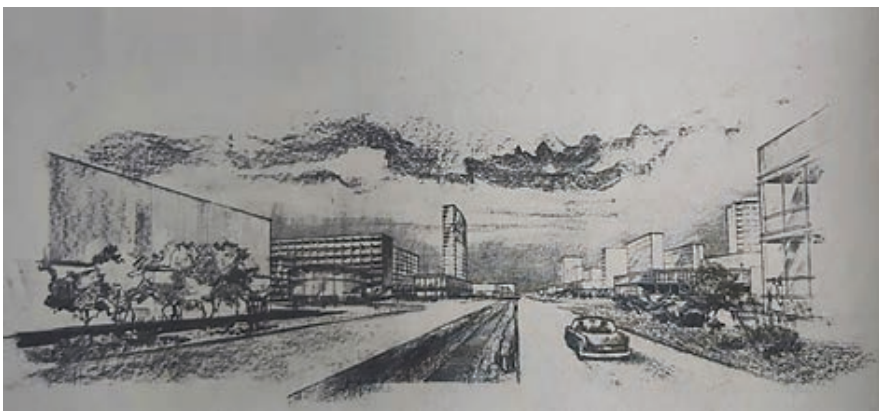
29 Ibid.

30 Ibid.

među ostalim objektima i kulturnim znamenitostima.³¹ Prizemlje objekta uklopljeno je s gradskim bedemima na istoj razini, dok se nad njima izdiže reprezentativna terasa prateći rub bedema i prva etaža u formi čistog kubusa.³² Ne naglašavajući objekt u volumenu i vertikalni, uspostavljena je skladna cjelina u kojoj spomenici Kapetanove kule, crkvenog tornja i bedema i dalje ostaju dominantna točka u prostoru.³³ Unutarnji izložbeni prostor djelomično je otvorenog plana s pregradama,³⁴ a ostatak čine zasebni uredi, učionica, fotolaboratorij, studijske zbirke, sanitarni čvor itd.³⁵ Ni taj projekt nije realiziran, ali je idejno rješenje predstavljeno na izložbi u Bihaću 1963. godine³⁶ i na zagrebačkom prvom salonu 1965. godine.³⁷

Kao vanjski suradnik Restauratorskog zavoda Hrvatske (RZH)³⁸ Delfin je s tadašnjom kustosicom Vesnom Barbić³⁹ radio na uređenju stambenog dijela i izložbenog postava Atelijera Meštrović od 1968. do 1969. godine.⁴⁰ Izradio je idejni projekt, skice i studije detalja arhitekture i izložbenog postava, tehnički opis i nacрте prizemlja, prvog kata, mansarde i potkrovlja.⁴¹ Delfin je nastojao očuvati memorijalni i intimni karakter prostora nekadašnjega Meštrovićeva doma, u kojem je novi stalni postav uklopljen obazirući se na „veličinu, uređenje i prethodnu namjenu.“⁴² Poseban ambijent najbolje dočarava blagovaonica, s originalnim namještajem,

- 31 Natječajni rad vođen je pod šifrom „32323“, a prva nagrada, kao u slučaju Muzeja revolucije naroda Jugoslavije, nije bila dodijeljena. Suradnici u izradi projekta bili su arhitekt Tonko Mladina i fotograf Zlatko Movrin; Hamdija Salihović, „Muzej Pounja u Bihaću“, *Arhitektura*, br. 89 (1965): 59.
- 32 Anton Missoni, „Natječaj za idejni projekt Muzeja Pounje“, *Čovjek i prostor*, br. 130 (1964): 2.
- 33 Salihović, „Muzej“, 60.
- 34 Missoni, „Natječaj“, 2.
- 35 Salihović, „Muzej“, 60.
- 36 Missoni, „Natječaj“, 1.
- 37 Vinko Zlamalik, ur., *1. zagrebački salon 1965* (Zagreb: Umjetnički paviljon, 1965), 8.
- 38 Gabrijela Šaban, „Dvadesetogodišnjica rada Restauratorskog zavoda Hrvatske“, u *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 12 – Katalog radova restauratorskog zavoda Hrvatske 1966 – 1986.*, ur. Vlado Ukrainčik (Zagreb: Mladost, 1987), 5–11.
- 39 Anita Kontrec et al., *Nevidljiva ruža – Invisible rose* (Zagreb: Muzeji Ivana Meštrovića, 21. 10. 2010. – 28. 11. 2010.).
- 40 Barbara Vujanović, „Pet desetljeća Atelijera Meštrović u Zagrebu“, *Kvartal* 6, br. 3–4 (2009): 107, <https://hrcak.srce.hr/173273>.
- 41 Galerija Meštrović, Zagreb, 1966./1967., „Popis planova u planoteci RZH, Galerija Meštrović, Zagreb“, broj dosjea 106, grupa nacрта B, Arhiv Hrvatskog restauratorskog zavoda.
- 42 Barbara Vujanović, „Kuće umjetnika kao muzeji: ishodišna mjesta umjetnosti i njezina razumijevanja“, *Kontura*, br. 129 (2016): 20.

hrastovim podom i stubištem s uklopljenim drvenim raspelom *Vječno raspeti* (Zagreb, 1930.).⁴³ Također, Delfin je razmatrao mogućnost premeštanja ureda, biblioteke i fototeke u prizemlje objekta kako bi prvi kat bio u potpunosti namijenjen izlaganju.⁴⁴ Skulpture do 40 cm bile bi postavljene u zasebne vitrine, dok bi one više bile izložene na hrastovim postamentima. Ostali reljefi smještali bi se u zidne niše s kontroliranim osvjetljenjem, a u prostorijama s dovoljno dnevnog osvjetljenja bila bi postavljena dodatna umjetna rasvjeta. Ostali tehnički aspekti uključivali su ugradnju ventilacije, centralnog grijanja, providnih zastora i slično.⁴⁵ Atelijer je svečano otvoren 21. ožujka 1969. godine, a po izboru kustosice Barbić izloženo je sveukupno 55 skulptura (27 brončanih, 26 gipsanih, jedna kamena i jedna aluminijska), 17 crteža i osam litografija,⁴⁶ nastalih u razdoblju od 1900. do 1950. godine.

Neizostavan dio Delfinova opusa su urbanistički planovi Južnog Zagreba (1962.) i naselja Trnje (1965.), grada Nina (1969.) i Sarajeva (1965.) koje je, osim potonjega, izveo kao suradnik UZGZ-a. Delfin je u suradnji s Grozdanom Kneževićem bio zadužen za razradu koncepcije uređenja centra južnog Zagreba. Crtež *Zagreb na Savi* prikazuje lijevu obalu Save – nezaobilazni prostorni element urbanističkih rješenja pred daljnjim šire-

43 „Vojtjeh Delfin: idejno rješenje uređenja i postava prizemlja, prvog i drugog kata“, *Urbroj 190/20*, rad. jedinica 03, primljeno 26. 7. 1968. Galerije Grada Zagreba: Zagreb, Arhiv Atelijera Meštrović.

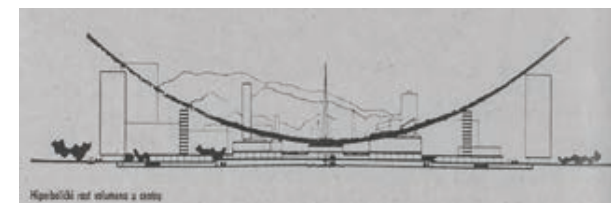
44 Ibid.

45 Ibid.

46 Ljiljana Čerina, „Četrdeset godina djelovanja i trideset godina izlaganja cjelovitog stalnog postava Atelijera Meštrović u Zagrebu, Fundacija Ivana Meštrovića“, *Muzeologija*, br. 36 (1999): 7 – 8, <https://hrcak.srce.hr/87683>.

Sl. 25 – 28. Vojtjeh Delfin i Branko Kincl, projekt uređenja Trnja, 1965. Perspektiva Ulice Proleterških brigada (današnje Ulice Grada Vukovara) sa visokim, srednjim i nižim volumenima. Skica kolnog saobraćaja ispod pješačkog trga u centru Trnja. Hiperbolički rast volumena u centru Trnja. Perspektiva priobalnog područja Save sa pokrovnim zelenilom: pored stambenih i javnih objekata predviđena su šetališta i rekreacijski centri.

njem grada – i vizuru na novo gradsko područje.⁴⁷ Delfin je razradio skice i perspektive za Idejno urbanističko rješenje Trnja u suradnji s Brankom Kinclom.⁴⁸ Nove zone naselja odlikuju različiti društveni sadržaji – kulturni, ugostiteljski, zabavni, poslovni – kao i stambeni objekti⁴⁹ projektirani prateći hiperbolični rast volumena udaljavanjem od gradskog centra.⁵⁰ Važan projektni element činila je koncepcija za uređenje zelenih površina, šetnice uz Savu i rekreacijskih centara te poboljšana prometna komunikacija

47 Zdenko Kolacio, „Grad na obali Save“, *Čovjek i prostor*, br. 111 (1962): 3.

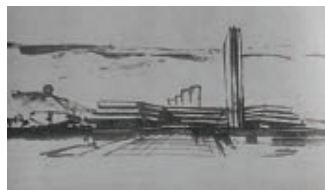
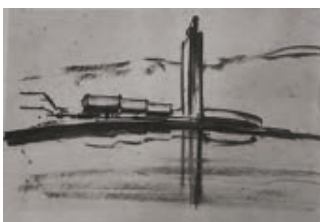
48 Urbanistički zavod, *Trnje*, Idejno urbanističko rješenje Trnja izradili su stručnjaci i suradnici Urbanističkog zavoda grada Zagreba.

49 Zdenko Kolacio, „Idejno urbanističko rješenje Trnja“, *Čovjek i prostor*, br. 157 (1966): 2.

50 Urbanistički zavod, *Trnje*, Centri.

Sl. 29 – 35.
Skopje, 1965. Radovan Mišćević i Fedor Wenzler, idejno rješenje gradskog centra. Kenzo Tange i suradnici, idejno rješenje gradskog centra. Vojtjeh Delfin, kroki: Radio-televizijski centar, Sveučilišna biblioteka i fakultet-ski centar, Komplex Kala, pogled sa Vardara, Centralni komitet SK Makedonije i Sobjranje SR Makedonije

POVIJEST UMJETNOSTI
KAO OTVORENI PROJEKT

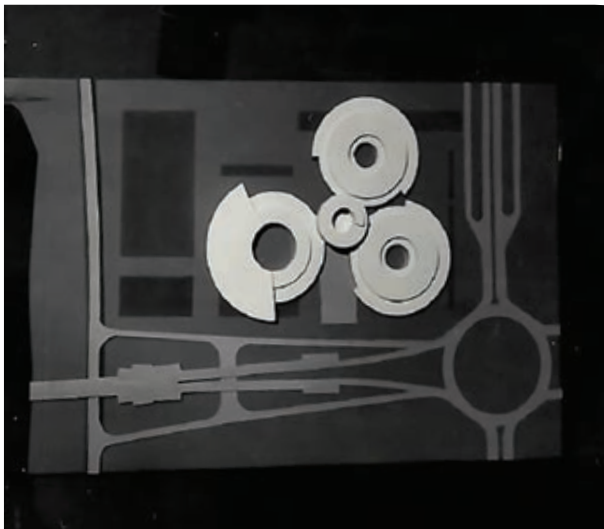
Sl. 36.
Vojtjeh Delfin i Grozdan Knežević, Zagreb na Savi, 1962.

podzemnim cestama i pješačkim hodnicima uz veći broj parkirnih i garažnih mjesta. Delfin je izradio i skice za Idejno urbanističko rješenje grada Skopja autora Radovana Mišćevića i Fedora Wenzlera.⁵¹ Značajka projekta leži u očuvanju autohtonog ambijenta uz zadržavanje i izražavanje tradicionalnih elemenata makedonske gradnje, otvaranju vizura na Čaršiju, tvrđavu Kale i Topanu,⁵² očuvanju zelenih gradskih površina te povezivanju grada s obje strane rijeke Vardar.⁵³

Posebice se ističe projekt za Dom Radio-televizije (RTV) u Zagrebu (1963.) koji je Delfin izradio sa suradnicima Vladimirom Ivanovićem, Grozdanom Kneževićem, Mirkom Maretićem, Zorom Jerković, Sašom Leskovarom i Lukom Švajberićem. Radilo se o natječaju na koji se prijavilo čak 45 radova, pri čemu je Delfinu i suradnicima dodijeljena druga nagrada.⁵⁴ Dom RTV-a trebao je biti izgrađen na naselju Trnje na površini od 86 400 m², a posebna pažnja bila je usmjerena na očuvanje vizura i pogled prema gradskom centru na jugu i Mostu slobode. Također, prostorno rješenje trebalo je balansirati između organizacijskih potreba, prometa i transporta, koncertnih dvorana,⁵⁵ studija za snimanje i ostalih upravnih prostorija, a što su Delfin i suradnici, prema riječima ocjenjivačkog suda, uspješno proveli.⁵⁶ Konačno arhitektonsko rješenje odlikuju tri centralna jednoetažna kružna objekta prošupljene sredine među kojima je prostorna komunikacija ostvarena u spoju sa središnjim manjim i višim kružnim objektom. Na zapadu, među konveksno-konkavnim formama, smjestio se i glavni prilazni trg. Zelene površine uređene su skladno, a poneke manjkavosti projekta za-

POVIJEST UMJETNOSTI
KAO OTVORENI PROJEKT

- 51 Radovan Mišćević i Fedor Wenzler, „Uvod,“ u *Skopje: centralno gradsko područje – idejno urbanističko rješenje* (Zagreb: Urbanistički institut SRH, 1965).
- 52 Mišćević i Wenzler, „Prostori osnovnih sadržaja.“
- 53 Mišćević i Wenzler, „Smjernice daljnjeg razvoja.“
- 54 Stjepan Gomboš, „Natječaj za Dom Radio-televizije u Zagrebu,“ *Čovjek i prostor*, br. 119 (1963.): 1–3.
- 55 Zamišljene su četiri koncertne dvorane – jedna za 1000, dvije za 250 i posljednja za 100 posjetitelja. Gomboš, „Natječaj“, 1.
- 56 Ibid.

Sl. 38 – 39.
Vojtjeh Delfin, Vladimir Ivanović, Grozdan Kovačević, Mirko Maretić, Dom RTV-a, 1963. Fotografije makete iz arhiva umjetnika Marka Tadića.

mjetne su u nedovoljno razrađenoj kontroli pristupnih putova dvoranama RTV-a i drugim tehničkim problemima.⁵⁷ To je još jedan u nizu nerealiziranih Delfinovih projekata, a zgrada u kojoj je i danas smještena Hrvatska radiotelevizija dovršena je 1984. godine prema projektu Nenada Bacha i Ratka Rausavljevića.⁵⁸

57 Ibid, 4.

58 Nenad Bach, „TV-dom u Zagrebu“, *Čovjek i prostor*, br. 377 (1984): 28.

Eksperimentalni projekti

Tijekom 50-ih i 60-ih godina mnogi arhitekti promišljali su arhitekturu i prostore budućnosti. S napretkom tehnologije pomicali su granice tadašnjih arhitektonskih praksi. Grupa Archigram predstavila je projektom *Plug-in City* (1963. – 1966.) viziju grada koji čine megastrukture s mobilnim i personaliziranim montažnim jedinicama. Za rješenje problema urbane ekspanzije⁵⁹ Vjenceslav Richter razvio je projekt *Sinturbanizam* (1964.) koji odlikuju mobilni megazigurati prikladni za stanovanje do 12 000 ljudi.⁶⁰ Andrija Mutnjaković projektom *Domobil* (1964.) razvio je nekonvencionalnu stambenu kuću – objekt koji poput stroja reagira na ljudske potrebe i mijenja svoj oblik.⁶¹ Spomenuti projekti, kao i mnogi drugi, svjedoče ekspanziji arhitektonske vizionarske misli.

Tomislav Odak navodi brojne vizionarske projekte koji su mahom ostali neostvareni, a koji postaju izvorima inspiracije i daljnjih interpretacija.⁶² Delfin ističe kako se „arhitektura verificira u vremenu (...), bez obzira u kojoj je epohi nastala... Bit u arhitekturi, kao i u svakoj djelatnosti, stvar je jednog sazrijevanja, a ne jednog trenutka.“⁶³

Različitost pojmova eksperimentalan, radikaln, futuristički, utopijski, vizionarski, spekulativni, predstavili su Tonči Čerina, Tihomir Jukić i Mojca Smode Cvitanović, naglašavajući kako više njih nerijetko može karakterizirati jedan projekt. Prema tome vizionarski projekti promišljaju budućnost i realiziraju se kad se za to poslože svi čimbenici, bili oni politički, ekonomski ili tehnološki. Futuristički projekt usmjeren je na unaprjeđenje okoline, a paralelno slijedi tehnološki i društveni napredak. Projekti koji nadilaze stvarnost i kreiraju idealne životne uvjete definiraju se kao utopijski, a prema teoretičarima i arhitektima poput Miguela Fissaca, Tomislava Odaka ili Ivana Jurasca, takvi projekti nisu inicijalno zamišljeni da budu ostvareni. Autori zaključuju kako je pojam eksperimen-

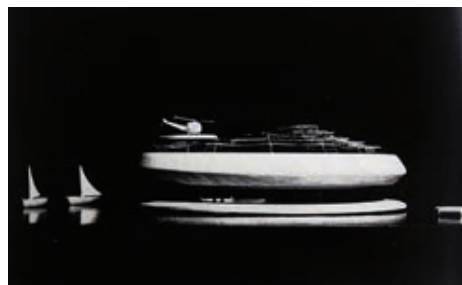
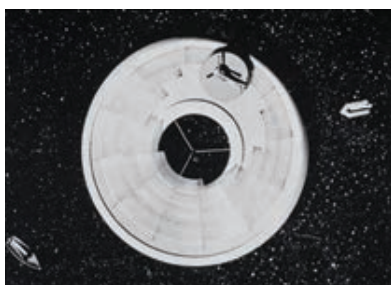
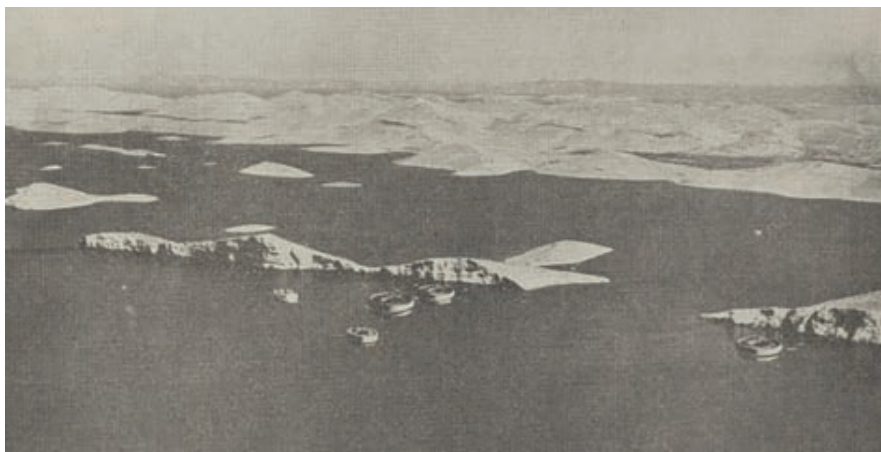
59 Maroje Mrduljaš, „Vjenceslav Richter i arhitektura: angažiranost protiv asistencije,“ u *Vjenceslav Richter: buntovnik s vizijom*, ur. Martina Munivrana i Vesna Meštrić (Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017.), 85.

60 Maroje Mrduljaš i Vladimir Kulić, „Richterov sinturbanizam / Prošireno polje sinteze: Urbanizam, umjetnosti, politika,“ u *Vjenceslav Richter: buntovnik s vizijom*, ur. Martina Munivrana i Vesna Meštrić (Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017.), 147.

61 Sandra Križić Roban, „Obilježja modernosti na području arhitekture, urbanizma i unutrašnjeg uređenja nakon Drugoga svjetskog rata,“ u *Socijalizam i modernost – Umjetnost, kultura, politika 1950. – 1974.*, ur. Ljiljana Kolečnik (Zagreb: MSU, IPU, 2011.), 116.

62 Tomislav Odak, *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvareni projekti* (Zagreb: UPI-2M plus, Studio forma urbis, 2006), 8.

63 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 165.

mentalno – lišen ideološke, vremenske i drugih odrednica – najprikladniji za opis arhitektonskog istraživanja u najširem smislu.⁶⁴

Delfinov *Hidromobilni sistem* autori uvrštavaju među futurističke projekte, dok ga ostali opisuju kao vizionarski i utopijski projekt.⁶⁵ Izgradnji odnosa arhitekture, čovjeka i prirode može pomoći „svako gledanje u budućnost, čak i od ljudi koji nisu stručnjaci.“⁶⁶ Međutim, prema Delfinu „futurolologija, avangardizam i vizionarska arhitektura temelje pretpostavke budućnosti pod utjecajem prevladavajućih tehničkih dostignuća“,⁶⁷ a isključivanjem čovjekovih potreba takvi projekti ne pružaju pravilne

64 Tonči Čerina, Tihomir Jukić i Mojca Smode Cvitanović, „Conceptual Definition of the Term Experimental Architecture; Ambiguity of Terminological Attributions.“ *Prostor* 30, br. 2(64) (2022): 168–177, [https://doi.org/10.31522/p.30.2\(64\).3](https://doi.org/10.31522/p.30.2(64).3).

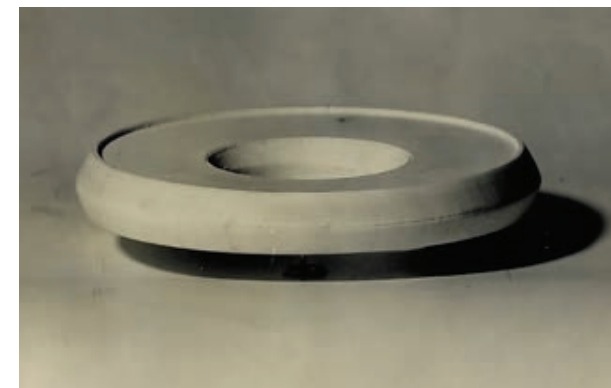
65 Ibid.

66 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 171.

67 Vojtjeh Delfin, „Umjesto uvodnika“, *Arhitektura*, br. 97–98 (1968): 3.

Sl. 40 - 42.
Vojtjeh Delfin –
Hidromobilni sistem,
1966. Montažni prikaz
Hidromobilnog sistema
na moru.

Sl. 43.
Maketa *Hidromobilnog*
sistema, fotografije:
Ante Roca 1966.

odgovore za oblikovanje prostora.⁶⁸ Prema tome, tehnološka i tehnička dostignuća budućnosti pružala bi potencijal izgradnje modularnih konstrukcija, prilagodljivih i promjenjivih u odnosu na ljudske potrebe. Eksperimentalni projekti nisu isključivali upotrebu svemirske⁶⁹ tehnologije⁷⁰, pa tako ni *Hidromobilni sistem* „plovību kozmičkim prostorima“.⁷¹

Hidromobilni sistem

Jadransku obalu zahvatio je val nekontrolirane turističke izgradnje 60-ih godina. U tom pogledu je Delfin isticao važnost očuvanja priobalnog ambijenta u kojem arhitektura može uspostaviti harmoničnu cjelinu.⁷² Smatrao je kako „smještaj velikog broja turista u objektima (...) raznih vrsta i tipova hotela, vikendica, kampova, predstavlja (...) ozbiljnu opasnost narušavanja prirode, obale i vegetacije, ruralnih naselja“⁷³ tvoreći umjetnu i manje privlačnu sredinu.⁷⁴ Kao odgovor na problem Delfin je projektirao *Hidromobilni sistem* s ciljem apsolutnog očuvanja prirode, povijesnog i kulturnog dobra, rasterećenja turističkih kapaciteta te pružanja popuno drugačijeg iskustva odmora i putovanja do udaljenijih, tada

68 Ibid.

69 Astronautičar Herman Potočnik predstavio je još 1928. ideju o geostacionarnoj orbiti s modularnim trajno naseljivim kružnim postajama i komunikacijskim satelitima; Sandra Smiljanić i Ivan Mlinar, „Uloga grada u znanstvenofantastičnim filmovima“, *Prostor* 24, br. 2(52) (2016): 247, [https://doi.org/10.31522/p.24.2\(52\).8.](https://doi.org/10.31522/p.24.2(52).8.)

70 Križić Roban, „Obilježja“, 108.

71 Vojtjeh Delfin, „Turistički hidromobilni sistem“, *Čovjek i prostor*, br. 171 (1967): 1, 8–10.

72 Delfin, „Uvodnik“, 8.

73 Delfin, „Turistički“, 8–10.

74 Ibid.

nepristupačnijih otoka.⁷⁵

Sistem bi sačinjavala dva „hidroobjekata“ ili „hidroida“ – mobilni, plutajući objekti koji se zakreću oko svoje osi, od kojih je prvi cjeloviti tip A (d = 55 m), a drugi kombinirani tip B podijeljen na hidroid B1 (d = 55 m) i manji hidroid B2 (d = 35 m).⁷⁶ Kružna konstrukcija dobila bi se spajanjem armiranobetonskih pontona u jedinstveni obruč otporan na vremenske neprilike, a bile bi korištene i druge prerađene sirovine poput čelika, stakla, drva i plastike. Unutar pontona smještali bi se agregati, spremište goriva, hidrofori koji pružaju mogućnost razvoja sustava za desalinizaciju mora.⁷⁷

U hidroidu tipa A nalazile bi se sobe, apartmani i kajiti opremljeni dvama krevetima i namještajem ili pomoćnim ležajem veličine 17 m² – 25 m². Sve prostorije bile bi modularne jedinice s montažnim čeličnim konstrukcijama pregrada i obloga.⁷⁸

Kombinirani tip hidroida B tipa analogan je paviljonskom tipu hotela. Tip B1 sadržavao bi oko sto ležajeva i prostorije za doručak, dok bi u tipu B2 bili smješten restoran za oko tristo osoba uz mogućnost povećanja kapaciteta posluživanjem na terasi zaštićenoj tendama. Društvene prostorije činili bi bar, terasa za sunčanje, kino, solarij, bazeni u razini mora. Ostali sadržaji uključivali bi recepciju, upravu, ambulantu, pristanište za helikoptere i čamce koji bi prevozili putnike do objekata sa za to predviđenih punktova. Hidroidi bi mogli ploviti cijelu godinu, a ne samo tijekom ljetnih mjeseci. Delfin je predvidio i razvoj zdravstvenog turizma u ugodnoj mediteranskoj klimi i druge društvene aktivnosti poput ribolova, jedrenja, veslanja ili skijanja na vodi. Potencijalan problem predstavlja ograničen broj punktova na otocima i obali, slaba prometna povezanost ili nedostatak službenog osoblja. Mobilnost putnika s jednog objekta, ovisno o broju putnika, može biti ograničena, a zahtijevala bi više plovila, pravilno provedene sigurnosne mjere i predviđanje mogućih vremenskih promjena.

Plovidba hidroidima zamišljena je tijekom cijele godine tako da nije ograničena samo na ljetne mjesece. Dapače, ugodna mediteranska klima može biti pogodna za razvoj zdravstvenog turizma, iako njegova namjena nije ograničena isključivo na njega. Hidroidi bi se mogli koristiti kao prostori za održavanje izložbi, svečanosti, festivala, koncerata i ostalih događanja.

Projekt naposljetku nije realiziran, a iza njega stajao je „jedan čovjek i (...) jedna misao, jedno razumijevanje našeg problema ili recimo naše prirode, jednog odnosa prema našoj prirodi.“⁷⁹ *Hidromobilni sistem* predstavljen

75 Radovan Mišević, *Fenomen grada* (Zagreb: Mlinarec i Pavić, 2009), 199.

76 Delfin, „Turistički,“ 8–10.

77 Ibid.

78 Ibid.

79 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 171.

je u sklopu 3. Zagrebačkog salona održanog od 8. svibnja do 8. lipnja 1966.⁸⁰ u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu i na Izložbi arhitektonskih projekata u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu od 16. srpnja do 31. srpnja 1971. godine.⁸¹

O odnosima i utjecaju na okoliš danas se razmišlja više nego ikad. Akcije i planovi provođenja održivog razvoja u interesu su velikog broja država, posebno s obzirom na daljnja predviđanja klimatskih promjena i njihovog utjecaja na daljnji život na Zemlji. Umjetnik Vilim Halbarth, inspiriran dugotrajnim boravkom u splitskom brodogradilištu, tehnikom rada i materijalima, na svojoj izložbi *5500 dana* (Salon Galić, 12. 5. 2023. – 1. 6. 2023.) promišlja strukture budućnosti. Halbarthova je spoj elemenata brodskog crteža – pravca, kruga i elipse – čijim je pomnim oblikovanjem nastao mobilni hidro-neboder. Plutajući objekt leži na dva „kraka“ nad čijim se sjecištem izdiže visoki toranj koji je, kao i njegovi ostali dijelovi, otvoren okruglim brodskim prozorima. Vizionarski hidro-neboder također je poticaj na promišljanje o mogućim promjenama koje bi se mogle odraziti na dosadašnji način života ako ekološki i urbani problemi ostanu neriješeni.⁸²

Efemerne strukture

Pojam „efemerno“ podrazumijeva privremenu, kratku i prolaznu pojavu. Prema Miljani Zeković dosadašnje poimanje pojma potrebno je detaljnije definirati kako bi se spriječile moguće nedorečenosti. Ako se isključivo promatra vremenska odrednica efemernoga, odnosno (ne)trajnost takve arhitekture, ona bi ipak morala imati određeni period prolaznosti jer bi bez njega svaka takva pojava mogla biti efemerna s obzirom na to da je ovisna o prolasku vremena. Delfinove projekte za *Hidromobilni sistem*, pozornice na otvorenom i naselja u El Shattu (1945./1946.) odlikuje karakteristika privremenosti i mobilnosti. Arhitekt Robert Kronenberg naglašava kako prednost efemernih i portabilnih struktura leži u njihovoj ponovnoj upotrebi i reciklaži.⁸³ Jedan takav prethodno spomenuti primjer je Archigramov projekt *Plug-in City* zasnovan na privremenosti i mobilnosti varijabilnog broja stambenih struktura na nekom mjestu koje se, ako je to potrebno, mogu lako ukloniti.⁸⁴ Delfinovi projekti podrazumijevaju

80 Uredništvo ČIP-a, „Izazov“, *Čovjek i prostor*, br. 312 (1979): 7.

81 Ibid.

82 Dora Derado-Giljanović, „Vilim Halbarth: 5500 dana,“ HULU Split, pristupljeno 15. 6. 2023., <http://hulu-split.hr/izlozbe/vilim-halbarth-5500-dana/>.

83 Miljana Zeković, „Efemerna arhitektura u funkciji formiranja graničnog prostora umetnosti“ (Doktorska disertacija, Sveučilište u Novom Sadu, 2015), 23–26.

84 Nicolò Chierichetti, „Colonization of Space. Ephemeral Megastructures for New City Forms. Archigram Case,“ *Figshare*, 2. veljače 2021.,

efemernost koja nije temeljena isključivo na upotrebi pristupačnih, jednostavnih materijala za oblikovanje jednostavnih konstrukcija.

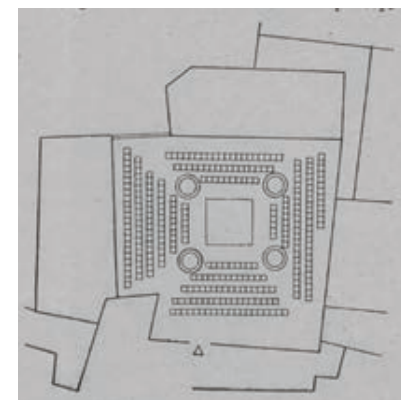
Budući da projekt *Hidromobilni sistem* nije ostvaren, nemoguće je predvidjeti uspješnost mobilnosti svih hidroida ili faktor zadovoljstva posjetitelja. S obzirom na to da hidroidi mogu biti u funkciji tijekom cijele godine, njihovo „nestajanje“ tijekom vremena ne bi bilo provedeno u potpunosti. Efemernost se, međutim, može sagledavati s obzirom na položaj hidroida u određenom vremenu na određenom prostoru, odnosno ako hidroid plovi i zaustavlja se na otoku Braču, odlike efemernosti sagledavale bi se u kontekstu takvog okruženja.

U porastu ljetnih igara, festivala i kazališnih programa⁸⁵, Delfin je osmislio prikladno urbanističko-arhitektonsko rješenje za interpolaciju pozornica na otvorenu gradsku strukturu. Pozornice mogu biti fiksne, montažne i pokretne. Njihova efemernost u određenom periodu, primjerice za vrijeme festivalske sezone, nanovo oblikuje gradske prostore i pridonosi ambijentu koji utječe na cjelokupni promatračev doživljaj. Pokretna gledališta mogu biti konstruirana od kamena i platna čuvajući povijesni ambijent,⁸⁶ a nakon scenske izvedbe mogu biti u potpunosti uklonjena ili premještena na sasvim drugo područje. U postavljanju pozornica Delfin naglašava važnost prirodnih elemenata koji utječu na odnos glumca i publike. Primjerice, navodi Mjesečevu svjetlost, geografske i klimatske uvjete i akustiku kao bitnu odliku scenskog sadržaja. Rossijev projekt *Teatro del Mondo (Kazalište svijeta)*, nastao za Venecijanski bijenale 1980. godine, također karakterizira efemernost – privremeno plutajuće kazalište s ucrtanom putanjom kretanja.⁸⁷

Delfin je tijekom Drugoga svjetskog rata sudjelovao u organiziranju privremenih šatorskih naselja za izbjeglice u El Shattu. Bio je zadužen za vodstvo Upravne zgrade unutar Tehničkog odjela Centralnog odbora zbjega. Privremeno naselje sadržavalo je kantu, bolnicu, crkvu, kuhinju, skladišta, praonice rublja, kazalište, omladinski dom itd. Premda nije poznato je li i koje je projekte Delfin izradio, prema nacrtima Ive Kurtovića može se vidjeti da se radilo o klinastim šatorima A-okvira i jedno-

<https://doi.org/10.6084/m9.figshare.13702063.v4>.

- 85 Poznate su bile Dubrovačke ljetne igre, zatim festival dalmatinskih kazališta (od 1950.), Zagrebački (1954.), Opatijski (1958.) i Splitski (1960.) festivali zabavne glazbe; Josip Pavić i Andrija Bakula, „Ljetna pozornica – neodgovorna potreba: stara ideja o novoj namjeni tvrđave sv. Mihovila u Šibeniku u novinskim člancima i drugim arhivskim izvorima (1953. – 1975.)“, *Vjesnik dalmatinskih arhiva*, br. 1 (2020): 223.
- 86 Vojtjeh Delfin, „Ljetne pozornice – otvorena gledališta“, *Čovjek i prostor*, br. 101 (1960): 1, 6.
- 87 Silva Kalčić, *Svijet prema labirintu: eseji o visokoj modernosti i postmodernizmu 1970-ih i 1980-ih* (Zagreb: ULUPUH, 2017.), 75.

Sl. 44 – 46.
Vojtjeh Delfin, 1960.
Gledalište „4 bunara“ s
centralno postavljenom
binom, Šibenik.
Improvizirano gledalište,
Šibenik, Masna ulica.
Teatar na otvorenom,
kroki.

stavnijim manjim objektima s jednostrešnim krovom.⁸⁸ Efemernost tog projekta proizlazi iz napuštanja naselja po završetku rata pri čemu ona u potpunosti nestaju. Obnovljeno je jedino izbjegličko groblje koje pretače efemernu arhitekturu u memorijalni, spomenički prostor.

Zaključak

Prema Delfinu „ambijent u svojoj posebnosti postaje sve više dio opće slike svijeta“⁸⁹ jer „ambijent nije samo refleks, već u isti mah i preduvjet ljudskog postojanja. Nemoguće je htjeti izmijeniti svijet, čovjeka u njegovom društvenom biću, ako se ne shvati da je bitan preduvjet tog zahtjeva i izmjena ambijenta kao uvjet razvoja njegova egzistencije ka boljem, slobodnijem i ljepšem životu.“⁹⁰ To je ono što odlikuje Delfinove projekte

- 88 Jasenka Kranjčević, „Dalmatinski arhitekti u zbjegu u Egiptu 1944. – 1946.“, *Kulturna baština*, br. 40 (2014): 221.
- 89 Salopek, *13 arhitektonskih razgovora*, 165.
- 90 Delfin, „Uvodnik“, 8.

Sl. 47.
Vojtjeh Delfin
s kolegama u
arhitektonskoj
radionici.

– harmoničan odnos čovjeka i ambijenta, okruženja. Počevši od jedino-
ga ostvarenog projekta Škole Narodne milicije, preko Muzeja Pounja u
Bihaću, Muzeja revolucije naroda Jugoslavija do Doma RTV-a, vidljive su
odlike internacionalnog stila moderne u spoju funkcije i finih čistih linija,
kvadratnih i kružnih formi, uklopljenih među povijesni „stari“ i suvremeni
„novi“ krajolik. Delfinove vizije razvoja turizma na jadranskoj obali prenio
je u eksperimentalni projekt *Hidromobilnog sistema* koji pruža rješenje za
rastući problem neracionalne i nekontrolirane izgradnje, ali bitno vodeći
računa o odnosu čovjeka i prirode. Privremenost ili efemernost Delfino-
vih projekata nije samo odlika hidroida nego i onih za naselje u El Shattu
i pozornica na otvorenom. Delfinova crtačka sposobnost najviše je vid-
ljiva iz urbanističkih projekata za naselje Trnje i grad Skopje. Delfinov
suradnik na projektima bio je Grozdan Knežević, a koji ističe Delfinov
„znatiželjan duh, pun kritičnosti (...) koji je svoju odanost humanističkim
vrijednostima arhitektonskog poziva dokazivao cijelim svojim životom.“⁹¹

Izvori

- Čudina, Karla. „Vojtjeh Delfin – eksperimentalna i privremena arhitektura“. Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, 2022.
- Arhiv Atelijera Meštrović.
- Arhiv Hrvatskog restauratorskog zavoda.
- Privatni arhiv umjetnika Marka Tadića.

Popis literature

- Bach, Nenad. „TV-dom u Zagrebu.“ *Čovjek i prostor*, br. 377 (1984): 28–29.
- Bjažić Klarin, Tamara. *Vila Ehrlich-Marić: Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2021.
- Budisavljević, Boško. „Ponešto o kontejnerima u *privremenoj* arhitekturi.“

91 Grozdan Knežević i Tomislav Premerl, „Umro arhitekt Vojtjeh Delfin“, *Čovjek i prostor*, br. 1 (346) (1982): 22.

- Život umjetnosti, br. 107 (2020): 142 – 155. doi: 10.31664/zu.2020.107.08.
- Chierichetti, Nicolò. „Colonization of Space. Ephemeral Megastructures for New City Forms. Archigram Case.“ Figshare, 2. veljače 2021. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.13702063.v4>
- Čavlović, Melita. „Zadruga 'Arhitekt' u Zagrebu: pitanje slobode projekantskog djelovanja 1950-ih.“ *Prostor* 25, br. 2(54) (2017): 288–305.
- Čerina, Ljiljana. „Četrdeset godina djelovanja i trideset godina izlaganja cjelovitog stalnog postava Atelijera Meštrović u Zagrebu, Fundacija Ivana Meštrovića.“ *Muzeologija*, br. 36 (1999): 7–31. <https://hrcak.srce.hr/876883>.
- Čerina, Tonči, Tihomir Jukić i Mojca Smode Cvitanović. „Conceptual Definition of the Term Experimental Architecture; Ambiguity of Terminological Attributions.“ *Prostor* 30, br. 2(64) (2022): 168–177. [https://doi.org/10.31522/p.30.2\(64\).3](https://doi.org/10.31522/p.30.2(64).3)
- Delfin, Vojtjeh. „Ljetne pozornice – otvorena gledališta.“ *Čovjek i prostor*, br. 101 (1960): 1, 6.
- Delfin, Vojtjeh. „Turistički hidromobilni sistem.“ *Čovjek i prostor*, br. 171 (1967): 1, 8–10.
- Delfin, Vojtjeh. „Uvodnik.“ *Arhitektura*, br. 89 (1965): 8.
- Delfin, Vojtjeh. „Umjesto uvodnika“, *Arhitektura*, br. 97–98 (1968): 3.
- Derado-Giljanović, Dora. „Vilim Halbarth: 5500 dana.“ HULU Split. <http://hulu-split.hr/izlozbe/vilim-halbarth-5500-dana/>.
- Gomboš, Stjepan. „Natječaj za Dom Radio-televizije u Zagrebu.“ *Čovjek i prostor*, br. 119 (1963.): 1–6.
- Kalčić, Silva. *Svijet prema labirintu: eseji o visokoj moderni i postmodernizmu 1970-ih i 1980-ih*. Zagreb: ULUPUH, 2017.
- Knežević, Grozdan i Tomislav Premerl. „Umro arhitekt Vojtjeh Delfin.“ *Čovjek i prostor*, br. 1 (346) (1982): 22.
- Kolacio, Zdenko. „Grad na obali Save.“ *Čovjek i prostor*, br. 111 (1962): 3, 5.
- Kolacio, Zdenko. „Idejno urbanističko rješenje Trnja.“ *Čovjek i prostor*, br. 157 (1966): 1–3.
- Kontrec, Anita, Danica Plazibat, Dalibor Prančević, Janet Berković i Robertina Tomić. *Nevidljiva ruža – Invisible rose*. Zagreb: Muzeji Ivana Meštrovića, 21. 10. 2010. – 28. 11. 2010.
- Kranjčević, Jasenka. „Turističko i prostorno planiranje u Hrvatskoj i Jugoslaviji 1960-ih.“ *Časopis za suvremenu povijest* 53, br. 3 (2021): 1183 – 1207. <https://doi.org/10.22586/csp.v53i3.18737>.
- Kranjčević, Jasenka. „Dalmatinski arhitekti u zbjegu u Egiptu 1944. – 1946.“ *Kulturna baština*, br. 40 (2014): 211–224.
- Križić Roban, Sandra. „Obilježja modernosti na području arhitekture, urbanizma i unutrašnjeg uređenja nakon Drugoga svjetskog rata.“ U *Socijalizam i modernost – Umjetnost, kultura, politika 1950. – 1974.*, uredila Ljiljana Kolešnik, 57–129. Zagreb: MSU, IPU, 2011.
- Maroević, Ivo. „Novija muzejska arhitektura u Hrvatskoj.“ *Čovjek i prostor*, br. 396 (1986): 6–9.
- Missoni, Anton. „Natječaj za idejni projekt Muzeja Pounje.“ *Čovjek i prostor*, br. 130 (1964): 1 – 3.
- Miščević, Radovan i Fedor Wenzler. *Skopje: centralno gradsko područje – idejno urbanističko rješenje*. Zagreb: Urbanistički institut SRH, 1965.
- Miščević, Radovan. *Fenomen grada*. Zagreb: Mlinarec i Pavić, 2009.
- Mrduljaš, Maroje i Vladimir Kulić. „Richterov sinturbanizam / Prošireno polje sinteze: Urbanizam, umjetnosti, politika.“ U *Vjenceslav Richter: buntovnik s vizijom*, uredile Martina Munivrana i Vesna Meštrić, 120–161. Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017.
- Mrduljaš, Maroje. „Vjenceslav Richter i arhitektura: angažiranost protiv asistencije.“ U *Vjenceslav Richter: buntovnik s vizijom*, uredile Martina Munivrana i Vesna Meštrić, 78–119. Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti, 2017.
- Odak, Tomislav. *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvareni pro-*

- jekti*. Zagreb: UPI-2M plus, Studio forma urbis, 2006.
- Pavić, Josip i Andrija Bakula. „Ljetna pozornica – neodgodiva potreba: stara ideja o novoj namjeni tvrđave sv. Mihovila u Šibeniku u novinskim člancima i drugim arhivskim izvorima (1953. – 1975.).“ *Vjesnik dalmatinskih arhiva*, br. 1 (2020): 222–250.
  - Salihović, Hamdija. „Muzej Pounja u Bihaću.“ *Arhitektura*, br. 89 (1965): 57–62.
  - Salopek, Davor. *13 arhitektonskih razgovora*. Petrinja: Arhitekti Salopek, 2017.
  - Smiljanić, Sandra i Ivan Mlinar. „Uloga grada u znanstvenofantastičnim filmovima.“ *Prostor* 24, br. 2 (52) (2016): 238–253. [https://doi.org/10.31522/p.24.2\(52\).8](https://doi.org/10.31522/p.24.2(52).8).
  - Stojiljković, Danica Milan, i Aleksandar Ignjatović. „Towards an authentic path: Structuralism and architecture in socialist Yugoslavia.“ *The Journal of Architecture* 24, br. 6 (2019): 853–876. <https://doi.org/10.1080/13602365.2019.1684973>.
  - Šaban, Gabrijela. „Dvadesetogodišnjica rada Restauratorskog zavoda Hrvatske.“ U *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 12 – Katalog radova restauratorskog zavoda Hrvatske 1966 – 1986.*, uredio Vlado Ukrainčik, 5–11. Zagreb: Mladost, 1987.
  - Udruženje hrvatskih arhitekata. „O nama: Povijest.“ Pristupljeno 1. 6. 2023. <http://uha.hr/o-nama/>.
  - Urbanistički zavod grada Zagreba. *Trnje: idejno urbanističko rješenje*. Zagreb: Urbanistički zavod grada Zagreba, 1965.
  - Uredništvo *Arhitekture*. Impresum. *Arhitektura*, br. 104 (1969): 1.
  - Uredništvo *Arhitekture*. „Natječaj za idejno rješenje zgrade Muzeja revolucije naroda Jugoslavije.“ *Arhitektura*, br. 5–6 (1961): 19–24.
  - Uredništvo ČIP-a. Impresum. *Čovjek i prostor*, br. 1 (1954): 8.
  - Uredništvo ČIP-a. Impresum. *Čovjek i prostor*, br. 121 (1963): 10.
  - Uredništvo ČIP-a. Impresum. *Čovjek i prostor*, br. 190 (1969): 28.
  - Uredništvo ČIP-a. Izazov. *Čovjek i prostor*, br. 312 (1979): 7.
  - Uredništvo ČIP-a. „Projektne biro servisnih radionica DSUP-a NRH.“ *Čovjek i prostor*, br. 120 (1963): 6–7.
  - Venturini, Darko. „Škola sekretarijata za unutrašnje poslove.“ *Čovjek i prostor*, br. 118 (1963): 1–3.
  - Vujanović, Barbara. „Pet desetljeća Atelijera Meštrović u Zagrebu.“ *Kvartal VI*, br. 3–4 (2009): 106–108. <https://hrcak.srce.hr/173273>.
  - Zeković, Miljana. „Efemerna arhitektura u funkciji formiranja graničnog prostora umjetnosti.“ Doktorska disertacija, Sveučilište u Novom Sadu, 2015.
  - Zlamalik, Vinko. *1. zagrebački salon 8. svibnja – 8. lipnja 1965*. Zagreb: Umjetnički paviljon, 1965.

Ovaj članak nastao je na temelju diplomskog rada „Vojtjeh Delfin – eksperimentalna i privremena arhitektura“ obranjenog na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Splitu 2022. godine i nagrađenog Godišnjom nagradom za diplomski rad Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske. Mentorica: doc. dr. sc. Silva Kalčić

This research is based on the MA thesis “Vojtjeh Delfin: Experimental and Temporary Architecture,” defended in 2022 at the Department of Art History, Faculty of Arts and Social Sciences in Split, under the supervision of Assistant Professor Silva Kalčić. The MA thesis received the Croatian Art Historians’ Association’s Annual Award for MA Theses.

Vojtjeh Delfin’s Architecture: Modernity, Experimentalism, and Ephemerality

This paper presents the previously unexamined body of work by the Croatian architect Vojtjeh Delfin (1921–1981). Employing qualitative methods, the author has analysed archival sources from the collections of Atelier Meštrović, the Croatian Restoration Institute, the Croatian Architects’ Association, and the private collection of artist Marko Tadić, alongside articles from publications such as *Čovjek i prostor*, *Arhitektura*, *Šibenski list*, and *Život umjetnosti*, among others. While the bulk of Delfin’s works were conceived between 1944 and 1971, many remained unrealized. Key projects including the Pounje Museum in Bihać (1963), the Radio-Television Centre (1962), interior design for Atelier Meštrović (1968–1969), and urbanist endeavours like the Conceptual Design of the Trnje District (1965), serve as focal points for exploring Delfin’s modernity, inventiveness, and creativity, particularly evident in his experimental Hydromobile System project (1966).